

Нашы юбіляры

ІВАН ЯКАЎЛЕВІЧ НАВУМЕНКА

Народнаму пісьменніку Беларусі, акадэміку Івану Якаўлевічу Навуменку споўнілася 70 гадоў. Нарадзіўся ён у г. Васілевічы ў сям'і чыгуначніка 16 лютага 1925 г. Раньне юнацтва прыпала на гады Вялікай Айчыннай вайны. У перыяд нямецкай акупацыі юнак спачатку ўдзельнічаў у падпольнай барацьбе, потым стаў партызанам, вызваляў родныя Васілевічы. Два нялёгкія гады — са снежня 1943 па снежань 1945, — будучы прызваны ў Савецкую Армію, удзельнічаў у баях на Ленінградскім і 1-м Украінскім франтах. Пасля дэмабілізацыі працаваў карэспандэнтам мазырскай абласной газеты «Бальшавік Палесся», потым, на пачатку 50-х гадоў, перайшоў у рэспубліканскую газету «Звязда», адначасова завочна вучыўся ў Беларускай дзяржаўным універсітэце. Сур'ёзнае стаўленне да вучобы дало свой плён і ён у 1954 г. скончыў аспірантуру пры кафедры беларускай літаратуры. Яшчэ некаторы час загадваў аддзелам прозы ў часопісе «Маладосць», а потым поўнаццо прысвяціў сябе навукова-педагагічнай і творчай дзейнасці ў БДУ. У многіх заходніх універсітэтах уводзіцца пасада «паэт-прафесар», дык вось менавіта Іван Якаўлевіч Навуменка доўгі час ва універсітэцкім акружэнні з'яўляўся зайздасць «пісьменнікам-прафесарам» выдаваў адну за

вельмі актыўным, на добрую другую свае кнігі апавяданняў, аповесцей, першыя раманы, а таксама літаратуразнаучыя працы.

Іван Якаўлевіч Навуменка даволі працяглы час узначальваў кафедру беларускай літаратуры, прыняўшы яе, што называецца, з рук Міхаса Рыгоравіча Ларчанкі — заснавальніка кафедры ў пасляваенны час, на якой у тыя гады працавалі такія вядомыя дзеячы беларускай літаратуры, як Ніл Гілевіч, Алёга Лойка, Дзмітрый Бугаёў, Сцяпан Александровіч, Вольга Казлова, Сяргей Гусак, Рыгор Семашкевіч.

У 1973—1982 гг. І. Я. Навуменка працуе дырэктарам Інстытута літаратуры імя Янкі Купалы АН БССР, у 1982 г. выбіраецца віцэ-прэзідэнтам, пазней — акадэмікам АН БССР. Да яго баявых ордэнаў і медаляў далучаюцца ўзнагароды за працоўныя адзнакі: яму прысвойваюцца званні заслужанага дзеяча навукі і народнага пісьменніка Беларусі.

Багатая жыццёвая біяграфія мастака слова, яго ўнутраныя перажыванні і трылогі, летуценні і мроі сталі асновай для стварэння рамантычных настроеных апавяданняў і аповесцей, якія склалі зборнікі «Семнаццатая вясной» (1957), «Хлопцы-равеснікі» (1958), «Верасы на выжарынах» (1960), «Бульба» (1964), «Таполі юнацтва» (1966), «Вераніка» (1968), «Тая самая зямля» (1971), «Замець жаўталісця» (1977), «Пераломны ўзрост» (1986), «Водгулле далёкіх вёснаў» (1989), а таксама многія, пабудаваныя на аўтабіяграфічным матэрыяле раманы «Сасна пры дарозе» (1962), «Вецер у соснах» (1967), «Сорак трэці» (1974), «Летуценнік: Смута белых начэй» (1985), «Асеннія мелодыі» (1987). Напісаны шэраг твораў для дзяцей, паспрабаваў сябе аўтар і ў драматургіі. У 1981—1984 гг. выйшаў збор твораў пісьменніка ў шасці тамах.

Іван Якаўлевіч Навуменка — выдатны беларускі літаратуразнаўца. Яго пярэ належаць навуковыя працы, якія сталі фундаментальнымі ў беларускім купала- і коласазнаўстве. Назавем хоць бы асобныя з гэтых навукова-даследчых прац: «З глыбін жыцця: Крытычныя эцюды аб творчасці Якуба Коласа» (1960), «Пісьменнікі-дэмакраты» (1967), «Янка Купала: духоўны воблік героя» (1967), «Якуб Колас: духоўны воблік героя» (1968), «Гуманізм і народнасць» (1972), «Кніга адкрывае свет» (1978), «Из глубин народной жизни» (1981), «Якуб Колас» (1982), «Якуб Колас: Нарыс жыцця і творчасці» (1982), «Элементы міфалогіі ў паэзіі Янкі Купалы і Якуба Коласа» (1988), даклады на VIII і IX Міжнародных з'ездах славістаў «Праблемы развіцця літаратуры ў эпоху сучаснага навукова-тэхнічнага прагрэсу» (1978) і «Творчасць Янкі Купалы і Якуба Коласа ў кантэксце славянскіх літаратур» (1983).

За кнігу пра юнацтва, абпаленае вайной, «Таполі юнацтва» яму прысуджана прэмія

Ленінскага камсамола Беларусі (1967), а за навукова-даследчыя працы пра духоўны воблік герояў у творчасці Купалы і Коласа, якія былі на свой час адкрыццём і ў якіх упершыню важна, грунтоўна і ўсебакова раскрывалася канцэпцыя чалавека ў творчасці нашых класікаў, яму прысуджана Дзяржаўная прэмія БССР імя Якуба Коласа (1972).

З добрай надзеяй на росквіт роднай Беларусі, якая мае такіх выдатных сыноў, віншуем Івана Якаўлевіча з нагоды юбілею.

У. А. НАВУМОВІЧ

БАРЫС ЮСЦІНАВІЧ НОРМАН

Споўнілася 50 гадоў Барысу Юсцінавічу Норману, вядомаму славісту, доктару філалагічных навук, прафесору.

Нарадзіўся ён у Ленінградзе, атрымаў дыплом славіста на філалагічным факультэце ЛДУ, дзе займаўся тэарэтычнай граматыкай у семінары прафесара Ю. С. Маслава. У 1966 г. Б. Ю. Норман па размеркаванні прыязджае ў Мінск, дзе праз некаторы час паступае ў аспірантуру пры Беларускам дзяржаўным універсітэце. У 1969 г. пад кіраўніцтвам прафесара А. Я. Супруна абараняе кандыдацкую дысертацию «Возвратные конструкции в современном болгарском литературном языке». Увесь далейшы час ён працуе на кафедры тэарэтычнага і славянскага мовазнаўства. У 1984 г. Б. Ю. Норман абараняе доктарскую дысертацию «Синтаксис речевой деятельности: Простое предложение» і атрымлівае навуковае званне прафесара. З 1994 г. як прафесар польскай філалогіі ён чытае лекцыі ў Вышэйшым сельскагаспадарча-педагагічным інстытуце (г. Седльцы, Польшча).

Асноўнае месца ў навукова-педагагічнай дзейнасці прафесара Б. Ю. Нормана займае праца на філалагічным факультэце БДУ, дзе ён распаўсюджаў і шмат гадоў чытаў курсы «Уводзіны ў мовазнаўства», «Агульнае мовазнаўства», «Балгарскае мова», вёў спецыяльныя лекцыі па супастаўляльнай граматыцы сучасных славянскіх моў. Пад яго кіраўніцтвам напісалі і абаранілі дысертцыі С. Кісялёў, А. Кіклевіч, Х. Вадас, А. Гухрабу, Я. Ахмед, Л. Казлоўская.

Б. Ю. Норман — адзін з аўтарытэтных у Еўропе славістаў. Свой высокі клас ён неаднаразова дэманстраваў на шматлікіх семінарах, канферэнцыях, сімпозіумах і кангрэсах у Сафіі, Варшаве, Любліне, Мінску, Маскве, Санкт-Пецярбургу, Кіеве, Ерзване і іншых гарадах, у часе навуковых стажыровак і педагагічнай працы за мяжой — у Балгарыі, Польшчы, Славеніі, Германіі, ЗША. Б. Ю. Норман — член некалькіх навуковых саветаў па абароне дысертаций. Яго пярэ належаць шэраг тэарэтычных манаграфій па фундаментальных праблемах сучаснага славянскага і агульнага мовазнаўства: «Переходность, залог, возвратность на материале болгарского и других славянских языков» (Мн., 1972); «Синтаксис речевой деятельности» (Мн., 1978); падручнік «Общее языкознание» (Мн., 1983 — у сааўтарстве з Н. Б. Мячкоўскай, Б. А. Плотнокавым, А. Я. Супруном); «Универсальное и специфическое в синтаксических моделях славянских языков» (Мн., 1988). Разам з М. А. Паўленкам ён склаў і выдаў хрэстаматэю «Введение в языкознание» (Мн., 1977; 2-е выд. 1984). Падрыхтаваў разам з А. Бушуем, Б. А. Плотнокавым бібліяграфічны паказальнік прац А. Я. Супруна (Самарканд, 1984). Яго «Сборник задач по введению в языкознание» (Мн., 1989), без перабольшвання, — адно з лепшых дыдактычна-метадычных выданняў гэтага тыпу.

Шырокі водгук у чытацкім асяроддзі атрымалі навукова-папулярныя кнігі Б. Ю. Нормана: «Язык: знакомый незнакомец» (Мн., 1987); «Лингвистика каждого дня» (Мн., 1991); «Грамматика слушающего» (СПб., 1994). Акрамя гэтага, Б. Ю. Норман — аўтар каля 200 артыкулаў, рэцэнзій, тэзісаў дакладаў.

Лінгвістычныя інтарэсы Б. Ю. Нормана накіраваны ў асноўным на вывучэнне граматыкі, канструктыўнага синтаксісу, псіхалінгвістыкі, стылістыкі, лінгвістыкі тэксту і агульнай тэорыі мовы. Б. Ю. Норман з'яўляецца прыхільнікам распрацоўкі новых праблем у мовазнаўстве, прымянення сучасных метадаў даследавання мовы. Ён быў адным з першых у Беларусі, хто актыўна выкарыстоўваў і прапагандаваў дыстрыбутыўна-семантычны аналіз, псіхалінгвістычныя мадэлі мовы. Напэўна, не выпадкова адным з галоўных яго лінгвістычных аб'ектаў з'яўляецца дынамічны синтаксіс, які так адпавядае яго дынамічнаму стылю жыцця і (па Р. Барту) стылю пісьма. Б. Ю. Норман не прыхільны да пазітывісцкага дагматызму і будавання абстрактных мадэляў, метатэарэтычных і лінгвафіласофскіх парадыгм. І хаця Б. Ю. Норман прапанаваў некалькі вельмі цікавых псіхалінгвістычных ідэй, для яго больш важныя канкрэтныя эмпірычныя моўныя матэрыялы. Можна, гэта пазіцыя і спрэчная, але нельга не аддаць ёй перавагі над пазіцыяй аўтараў тоўстых і амбіцёзных прац, дзе мова — толькі дадатак да снедання «жраца граматычнай навукі», у часе якога (снедання) яму (жрацу) адкрылася чарговая, прабачце, ісціна. Дастаткова спасладжа на атрымаўшыя шырокую вядомасць папулярныя артыкулы Б. Ю. Нормана ў перыядычным друку (напрыклад, у ленінградскай газеце «Ленинские искры»), на яго прэмію «Залатое цяля» клуба «12 крэслаў» «Літаратурной газеты» за «Этимологический словарь» (складзены разам з калегамі М. Зубковым, У. Карпавым, А. Спічкам, Л. Падольскім), на яго шматлікія папулярныя лекцыі перад школьнікамі, настаўнікамі, супрацоўнікамі рэдакцый.

Б. Ю. Норман заўсёды быў адной з галоўных асоб у грамадскім жыцці філалагічнага факультэта. Ён быў адным з пастаянных аўтараў і шмат гадоў куратарам, але хутчэй — душой рэдкалегіі факультэцкай насеннай газеты «Слова філалага», дзе (пад псеўданімам Х. Давід) друкаваліся яго гумарэскі, а потым становіліся бестэслерамі ў пераказе студэнтаў. Б. Ю. Норман — нязменны капітан зборнай філалагічнага факультэта па баскетболу. Нельга